

Indledning

Velfærdsstaten og dens regulering er et tema, som bliver ved med at være relevant for Retfærd. Temaet er blevet angrebet på forskellig vis. I vidt omfang har indfaldsvinklen været kritisk. Velfærdsstatens regulering er både blevet kritiseret for at være formynderisk og for - på grund af fraværet af individuelle rettigheder - at åbne op for undertrykkelse og statslig magtudøvelse. Tilgangen til velfærdsstatens regulering har dog også været mere konstruktiv. Det viser sig ikke mindst i diskussionen om at udnytte det potentiale, der ligger i velfærdsstatens behovsorientering, mere offensivt. Den nordiske velfærdsmodel har gennem 80'erne været under pres som en følge af den økonomiske krise og nyliberale politiske strømninger. Afbureaukratisering, deregulering og generelle økonomiske nedskæringer har udfordret velfærdsidéologien. Samtidig sker der en tilsyneladende imødekomme af kritikken for umyndiggørelse gennem introduktion af et slags selvforvaltningsparadigme i den offentlige sektor. Velfærdsstaten er under omstrukturering, men hvor dette fører hen, er det nok ikke muligt at sige noget sikkert om endnu.

Et element i denne omstruktureringproces er inflydelsen fra et regionalt retsfællesskab som EF. Selvom meget endnu er usikkert for såvidt angår omfanget og graden af integration i EF, må dette element medtænkes. Velfærdsmodellerne er meget forskellige i EF. Den nordiske solidaritetsmodel findes ikke i andre EF-lande end Danmark. De fleste af EF's medlemslande bygger på en

katolsk subsidiaritetsmodel, en korporativ arbejdsmarkedsmodel eller det man kan kalde en liberal model. En større integration rejser således grundlæggende spørgsmål ikke bare om velfærdsstatens fremtid, men også om dens form og regulering. I den forbindelse kan man også diskutere, om 90'ernes socialpolitiske strategi bliver velfærdspluralismen, forstået som en strategi, hvor der lægges vægt på en større grad af gensidighed og samarbejde mellem marked, stat og civilt samfund.

"Den centraliserade välfärdsstatens uppgång och ... (för)fall ?" var et af temaerne på et nordisk forskersymposium i Finland i juni dette år, hvor Retfærd var medarrangør. I forbindelse med dette og symposiets øvrige temaer, blev der præsenteret en række tankevækkende indlæg. Udvalgte indlæg fra symposiet vil blive publiceret i kommende numre af Retfærd. At velfærds-temaet er centralt viser også flere af artiklerne i dette nummer af Retfærd. Kaarlo Tuori og Pekka Kosonen diskuterer ud fra forskellige indfaldsvinkler velfærdsstatens udvikling, problemer og udfordringer. Kaarlo Tuori lægger hovedvægten på velfærdsstatens lovgivningsstrategier. Han argumenterer for at benytte en rettighedsstrategi i stedet for en rammelovgivningsstrategi, som alene afspejler rettens pragmatiske dimensioner. Ved at tildele den enkelte rettigheder kan rettens moralske og etiske dimensioner i højere grad medtænkes. Pekka Kosonen påpeger i sin artikel, at den nordiske velfærdsmodel, både er særegen

nordisk og en model, der dækker over nationale forskelle. Han rejser spørgsmålet, om den nordiske model kan bibeholdes i lyset af såvel ydre udfordringer (EF-integration og globalisering) som indre spændinger (værdiskift og finansieringsproblemer). Hege Brækhus's artikel om sygdom som juridisk begreb kan også give anledning til eftertanke om egnede velfærdsmodeller og reguleringsformer, når problemet anskues fra "rettens periferi". Hun behandler kvinders (herunder husmødres) retsstilling i forbindelse med kvindespecifikke sygdomme.

En del af de forandringer, der er sket i velfærdsstatens offentlige sektor, er en opblødning af grænserne mellem det offentlige og det private. Bengt Furåker og Rafael Lindqvist diskuterer i deres artikel den "privatisering" af de arbejdsretlige vilkår, der er sket på det offentlige arbejdsmarked i Sverige. De påpeger de modsætningsfyldte betingelser, som det offentlige arbejdsmarked fungerer under, hvor der på den ene side sker en tilnærmelse til det private arbejdsmarkeds reguleringsformer og rationalitet, samtidig med at der fortsat må tages hensyn til den offentlige sektors politiske og demokratiske funktion.

Spørgsmålet om integration mellem forskellige retskulturer og lokale praksiser er temaet i Rubya Mehdis artikel, som behand-

ler kvinders retsstilling i Islam ud fra en pluralistisk tilgang. Rubya Mehdi påviser, hvordan det ikke er muligt at forstå muslimske kvinders retsstilling uden at inddrage såvel de store variationer, der eksisterer blandt muslimske lande, som forskelle i religiøse fortolkningsretninger, lokale sædvaner og samfundsøkonomiske strukturer.

Geografiske og mentale afstande samt lokale forskelligheder bør ifølge Peter Ørebech også medtænkes, når der skal træffes demokratiske beslutninger. Hans artikel er et indlæg i diskussionen om folkeafstemninger og demokrati i forbindelse med Norges mulige optagelse i EF. I artiklen diskuteres blandt andet forholdet mellem folkeafstemninger og mindretalsbeskyttelse. Artiklen er set fra dansk side ikke mindst interessant, fordi der i en lignende diskussion her i landet er blevet peget på den demokratiske betydning af folkeafstemninger.

Som det vil fremgå af det foregående nummer af *Retfærd*, har det nordiske retsvidenskabelige miljø på kort tid mistet to af sine markante personligheder. Dette nummer indledes med en nekrolog over Torstein Eckhoff, som vi takker Hans-Petter Graver for at have skrevet.

Dette nummer af Retfærd er redigeret af den Københavnske Retfærd-redaktion.